

§ 11. Zákaz svémocné změny volných toků vodních.

Majetník pozemku nemůže dle vůle své na újmu pozemku dolejšího přirozený odtok vody po jeho pozemku tekoucí jinudy voditi.

Ale ani majetník dolejšího pozemku nemá práva překážeti, aby voda taková na škodu pozemku hořejšího přirozeně odtékala (§ 11. zákon. říšského).

Každý gruntovník má pochopitelně zájem na tom, aby svůj pozemek v ohledu hospodářském zlepšil, zmelioroval, zejména také tím, že odvrátil by od pozemku škodlivé účinky srážkové vody po jeho pozemku volně plynoucí a na něm se shromažďující. Leč pozemek jeho sousedí s pozemkem jiného gruntovníka, jehož zájem bývá se zájmem gruntovníka prvního často zcela protichůdný.

Aby sousedský poměr v příčině srážkových vod zákon upravil, zakázal v § 11. vlastníku pozemku každou svémocnou manipulaci srážkovou vodou na jeho pozemku se shromažďující a přes pozemek ten tekoucí, která byla by na újmu pozemku sousedovu. Dle toho jest každý vlastník pozemku níže položeného oprávněn žádati za nezměněné zachování přirozeného odtoku všech vod atmosférických i jiných, jež, nejsouce poutány na určité břehy, po povrchu se volně pohybují a plynou svým spádem s pozemků výše položených na pozemky dolejší. Normou § 11. nezakázal snad zákon jakoukoli melioraci půdy umělou úpravou odtočků vod srážkových (vždyť sám melioraci tu jinde podporuje), nýbrž zakázal jen změnu svémocnou, t. j. provedenou bez povolení vodoprávního úřadu dle druhého odst. § 17.

Ustanovení § 11. jest v úzké souvislosti s § 10. a jest jen konkrétním provedením zásady, vyslovené v druhém odstavci § 10., jímž obmezena jest volná dispozice vlastníka soukromé vody, kterou srážková voda dle § 4., bod b) a d) skutečně jest.

§ 11. vztahuje se pouze na vody srážkové (dešťové a sněhové) a jiné, které tekou volně, t. j. bez určitého koryta, po pozemku. Vodám soukromým v pevných březích tekoucím věnován jest další § 12.

Přirozeným odtokem jest rozuměti takový vodní tok, který přivoděn jest přirozeným terénem půdy, tudíž jejím

útvarem a sklonem. Při tom jest nerozhodno, zda voda plyne zcela volně po pozemku, aneb vyhloubila-li si často se měnící stružku, pevnými břehy neohrazenou. Ustanovení § 11. nelze užíti tehdy, upraven-li odtok srážkových vod rukou lidskou tak, že vodám těm dán byl určitý (ať dosavadní, ať jiný) směr. Na umělý svod srážkové vody se tudíž § 11. nevztahuje. Bylo-li umělými svodnicemi srážkových vod přivoděno zbahnění neb zaplavování sousedního gruntu, má vlastník tohoto právní nárok dle třetího odstavce § 10., resp. druhého odstavce § 17., aby soused zanechal takového užívání vody, které působí zbahnění dolejšího pozemku, a aby odstranil zařízení sloužící tomuto užívání.¹⁾ Za umělý svod dešťových vod nelze však považovati brázdy, které působí sice také částečně na přirozený odtok dešťové vody, leč jsou naprosto nutným a při řádném obhospodařování role obvyklým opatřením.²⁾

Dokud dešťová voda nalézá se na pozemku gruntovníkově, jest jeho vlastnictvím. (§ 4.) Nikdo nemůže mu zabráňovati v tom, aby si vodu tu na svém pozemku zadržel. Jest mu však zakázáno změniti svémocně neb svémocně zabrániti přirozenému jejímu odtoku, pokud změna ta byla by na újmu pozemku sousednímu. Nesmí tudíž zakládati strouhy, svodnice a drény ani tehdy ne, kdyby srážková voda touto umělou cestou svedena byla v místa, kam byla by sama stekla přirozeným svým spádem a útvarem půdy, a to z toho důvodu, že tímto způsobem může býti odtok její zrychlen neb tak upraven, že sousední pozemek utrpěl by změnou tou újmy, které by jinak nebyl doznal.

Každé umělé odvedení dešťové vody s pozemku mění právní stav, normovaný §em 11., a každá strana, která dle tohoto §u v úvahu přichází, může uplatňovati svůj nárok, aby odvádění srážkové vody dalo se nejínak a ne nepříznivěji než dosud. K umělému odvádění dešťové vody jest co k „vodnímu dílu“ zapotřebí úředního povolení dle §§ 17. a 42., odst. druhý. Kdo si povolení toho neopatrí a změnu svémocně provede, dopouští se přestupku vodního zákona; poškozený neb ohrožený může žádati navrácení v předešlý stav, ježto není povinen trpěti svémocně změněný odtok srážkové vody na

¹⁾ Srov. Budw. 9965 A ai 1913.

²⁾ Srov. Budw. 1976 A ai 1903.

svůj pozemek, který působí neb mohl by mu působiti škodu.³⁾

Všechny žaloby, týkající se změny přirozeného odtoku srážkových vod ke škodě sousedního pozemku, patří dle § 75. před vodoprávní úřad, ježto mají za předmět „užívání vod“ vodním zákonem normované.

Zákon zakazuje svémocnou změnu, tudíž změnu přivoděnou pozitivním jednáním gruntovníkovým tehdy, jestliže změna ta působí újmu pozemku sousednímu. Z toho a contr. plyne, že taková změna, byť i svémocná, jest dovolena, není-li provázena ohrožením neb poškozením sousedního pozemku. Opačného názoru jest Pantůček, který tvrdí, že majitel dolního pozemku může nárok dle § 11. i tenkrát uplatňovati, kdyby bylo jisto, že odvedení dešťové vody od jeho pozemku bylo mu na prospěch, ježto pozemek jeho přílišnou vláhou trpěl. Názor svůj odůvodňuje tím, že výraz „újma“ v § 11. nutno vykládati ve smyslu populárním: že nemá se na přirozených poměrech vodních hořejšího neb dolejšího pozemku ničeho měniti, to jest nežádáná záplava hořejšího pozemku způsobovati, ani dolejšímu voda odnímati bez ohledu na to, zda pozemku tomu způsobena byla materielní škoda či nikoliv.

Náзор tento nelze považovati za zcela odůvodněný, ježto takový striktní výklad vedl by často k tvrdým důsledkům, kdyby nebylo možno odvrátiti škodu, působenou srážkovou vodou, změnou (třeba svémocnou) odtoku jejího, nepřiváděla-li by změna ta pražádné škody pozemku sousednímu. Vždyť z ustanovení § 72., jednajícího o odstranění svémocné novoty plyne, že nárok na odstranění její přísluší pouze poškozenému neb ohroženému, tudíž tomu, komu škoda z novoty té nastala neb nastati může.

Dle našeho názoru jest vykládati slovo újma § 11. nejen ve smyslu § 1293 o. o. z. co škodu materielní, nýbrž i co ušlý zisk, který mohl vlastník sousedního pozemku očekávati, kdyby změna nebyla nastala.

Zákon zakazuje svémocnou změnu odtoku vod srážkových, leč nevylučuje již a priori každou disposici gruntovníkovu ohledně tohoto odtoku. Jest však třeba, aby gruntovník opatřil si předem k provedení změny svolení vodopráv-

³⁾ Srov. Budw. 5090 A ai 1907.

ního úřadu dle § 17., odst. druhý a aby buď soused k změně té přivolil aneb aby cestou expropriace dle § 28., odst. a) byl k služebnosti vedení vody výrokem úřadu donucen. Viz výklad § 28.

Dle konstantní praxe správního soudu lze použití § 11. jen tehdy, když oba pozemky (hořejší i dolejší) jsou věnovány polnímu hospodářství. Praxe tato jest takto odůvodněna: Slovem „pozemek“ dle § 11. nelze rozuměti každou nemovitost, nýbrž pouze takovou, která jest věnována kultuře zemědělské. Obecná mluva dojista neoznačuje slovem „pozemek“ veřejné silnice a cesty, ani budovy a dvory k nim patřící a také vodní zákon sám v § 45. rozlišuje „pozemky“ od „budov“ a „silnic“ a tedy tyto zřejmě slovem „pozemky“ nezahrnuje. Ježto pak § 11. zakazuje změnu přirozeného odtoku vod tekoucích po „pozemku“ ke škodě jak „pozemku“ dolního, tak i „pozemku“ hořejšího a tedy předpokládá, že jak hořejší, tak i dolejší „pozemek“ jsou „pozemky“ v užším smyslu tohoto zákonného ustanovení, plyne z toho, že použití předpisu § 11. jest vyloučeno, když i jen jednomu z pozemků dotčených nedostává se povahy pozemku věnovaného kultuře zemědělské.

Ježto kompetence úřadů politických vztahuje se dle § 75. jenom na záležitosti, týkající se užívání a svádění vod a bránění se vodám podle zákona vodního, nenáleží do této kompetence ony formy užívání vod, které došly úpravy speciálními zákony (silničními, železničními, stavebními a pod.).

Svádění vod s obecních cest a silnic nespadá do pravomoci úřadů vodoprávních, nýbrž samosprávných. Z ustanovení §§ 12. a 17. zákona z 12. srpna 1864 č. 46. z. z., dále z ustanovení §§ 28. a 35. zákona z 31. května 1866 č. 41. z. z. jde na jevo, že jest povinností úřadů silničních pečovati o to, aby obecní silnice a cesty stále v dobře sjízdném a neškodném stavu byly udržovány a tedy že jest povinností silničních a nikoli vodoprávních úřadů dbáti toho, aby vody srážkové s cest veřejných odváděny byly nejen takovým způsobem, aby těleso silniční netrpělo a jízda byla bezpečna, nýbrž i aby pozemky sousední z té příčiny žádnému nebezpečí a žádným škodám nebyly vydány.⁴⁾

⁴⁾ Srov. Bohusl. 2627 ai 1923.

O opatřeních nebo změnách těchto opatření, které byly zřízeny za účelem odvádění srážkové vody přirozeným spádem na tělese silničním se shromažďující nebo za účelem zabránění tomuto shromažďování vody z okolí silnice jsou příslušny rozhodovati úřady silniční. Jedná se o zařízení, které slouží udržení substance silnice a jeví se jako příslušenství silnice. Jestliže však současně také touto změnou odtoku shromažďující se srážkové vody do tekoucí vody vykonává se vliv dle § 17. anebo cizí pozemkové vlastnictví se poškozuje (§ 10. odst. 3.), jsou vodoprávní úřady dle § 75. o těchto otázkách výlučně povolány rozhodovati.⁵⁾

Rovněž nejsou vodoprávní úřady oprávněny rozhodovati ve sporech, majících za předmět odvrácení škody působené sousedu dešťovou vodou, jejíž odtok změněn byl provedenou stavbou. Pokud v takových případech nebude lze použiti pořadu práva (§§ 475. a 476. o. o. z.), příslušny budou k rozhodnutí sporu stavební úřady.

Nárok z § 11. plynoucí může uplatňovati jen vlastník pozemku, na jehož újmu změna neb zabránění odtoku se stalo. Oznámení kterékoli osoby o spáchání přestupku § 11. může ovšem zavdati podnět k trestnímu stíhání pachatele z moci úřední, leč udavateli, není-li vlastníkem ohroženého pozemku, nepřísluší postavení procesní strany.

Nárok opírající se o normu § 11. jest veřejnoprávní. S ním ovšem může konkurovati i soukromoprávní žaloba pro rušení, resp. osobování si služebnosti.

§§ 12. – 14. Disposiční právo vlastníka vody v pevném korytě tekoucí.

§ 12. Voda, kterou majetník pozemku z vodstva soukromého odvedl a jí nespotřeboval, budiž, prve než přijde na pozemek cizí, vedena napřed do původního řečiště, vyjma, že by se jiným odvedením vody takové ostatním majetníkům právo k vodě majícím škody nečinilo (§ 12. zákoníka říš.).

§ 13. Spojili-li by se majetníci několika kusů břehu spolu mezujících ke společnému užívání nebo vedení vody, pokládají

⁵⁾ Srov. Budw. 10447 A ai 1914.